

О ГЕТЕУ
Фрагмент

мисаон

чешко Сваки иоле човек чује ол времена на вре-
ме, и онда строг глас: *Ко си и зашто?* то јест, ко си и зашто си то што си?
Чују твој глас, и не пратиши га и чују, па си виши, па ју виши, велики,
Човек је у таку времена накупио доста знања и искустава, човек је научио да *тврди*
уме стве али када го чује оно питање, забуни се. Стари Египћани у доба своје
високе цивилизације, неравно да су такође чули онај глас и питање и тако је *наме*
мислили поредали су камените *сфинге* као одговор оном гласу из даљина или из
висине. Велики људи широм света мисиони и песници, мултари и свети, размоврсно
су замишљали путеве и начине којима се одржава свет, и у свету човек и међу
јулима стадна појава обесника који мисле и верују да су господари света.

закон Гете, после свога виђења са Наполеоном у Ерфурту, причао је о састанку
и са иронијом долао: *Све у свему, чепо меје бројмо господар света.* *Ко си и*
зашто? И Гете је мучило то питање, и није ни он умео да даде одговор дефини-
тиван и прост, али он ипак бое одговорио на то питање него Наполеон.

Страшна грчка реч хибрис мени увек звучи добно. Рекосмо, дакле малочас: путеви
и начини којима се одржава свет, и у свету човек. Има закона за аморганички свет
свет, има закона за органски свет када спада и човек, и има закона за ментални
свет у човеку. Веки закони су заједнички, неки су посебни. Има и међутим
питао се Гете један закон, који би био једини и опити у органском, неорганичном
и менталном свету, има и нешто што је пантомикатор у свој материји, што је пан-
томично и без медиума материје, али на исти начин за све, за сви свет има и
дакле начина да прогрес постане уједначен и постане и научен и морален. Има
нема, можда можда ће га људи ипак најзад пронаћи тај један закон, и на основи
тога закона хармоничан однос *и* свега према свему, хармоничан исход борби
хармоничан прогрес људи и природи и између себе. Међу мислиоцима, међу великим
јесеницима који су неравно, такође мисиони, иначе велике поезије нема — можда су
најближи истини и стварности они који су као свеопшти закон уочили искусији, или
и интуицији, стадну промену свега. Све иде, све све се мења све је пропазио јер

○ је само промена ~~ствари~~ ствари. Прочвзност, наравно, не значи уништење знатији чи преформирање. Гете је једарел казао: Биће ишта не може срвити. Могим заслужено заопроштење што одмах за Гетеом помињем себе: као дете ме је мучио комадић дрвета који сам хтеша да бацим тако да га нема. Куда да га бацим? и шта је то бацим. У ватру? у воду? у земљу? на ћубре? у прашину? — свуда га даје име, само у друкчијој форми. Са исте основице да је све у ходу и току, да се све мења, постављани су људи разне питања: шта је то трајност? шта је то време? шта је вечношћ? ко је човек да поставља тање питања? шта је то наука и умјетност и шта су обе према природи? шта је то смрт? шта је то борба? шта је то страдање. Са исте основице никада су разне ~~учења~~ учења, и разни су били симболи поједињих учевњака којима су приказивали своје основне мисти. У давна времена имамо са сјајне симболисте философе Дао Тсез и Хераклитоса. (У философском часопису читам сада да се онај први звао Дао Тсу, дакле се мења и име великога учитеља пролазности и промене.) У нова времена имамо још бриљантније симболичве мислиопе или баш праве философе: Хегел, Маркс, Ницше. Ницше са истом осмисавањем о формирању и преформирању, и мистицизм и поет Волфганг Гете. Древне теорије те врсте блаже су, мирије, митостивије. Теокритос је прави мелем од животај страдања. Све иде, док кажеш да јесте већ више и ијенити се узбуђено разражуј, иити се у тузи кидај — пронази сад сад ће проћи прошло је. Зато што нас данас у години кад му се помиње дан рођења, зато што нас данас занимајете обтићем пажњу на немачки гениј у мислиштву и поезији. Немци су народ који величину и мисли и поезије везује за ситу, за ~~надсилу~~ надсилу, за пантомату. ~~Слово~~ *Die Wucht* је страшна немачка реч и нема јој превлада. Немај је по темперменту експлиозиван, у свакој прогресији је сиковит, уза то још и једноправа-чан у бескрај, у победу или у катастрофу. Народ трагичне душе, народ који са за судбину зна — каже Томас Ман, који се сигурно добро разуме у Немци. Српски би се рекло да у Немцима има коби, има таме, има фаустивства. Фауст је *Битце* који се састоји из Фауста и Мефиста. Чртакун тај је значајен, маховит у *танцу* и у воји, само је и паклан. Немај, или да буде пантоматор, или да се покреји, служи пантоматору. нико страшнији као властар, нико савршенији као слуга, од Немца. Ницше је писао: Немци владати не знају и никада неће знасти. Тај *Паган*,

пишући о Германима забележио је: ~~Лета се сјајно и спонетано бори, а кад се се бориши~~ према ~~Германији~~ победио. Десет пет професора универзитета је потписало изјаву да је Хитлер најпаметнији међу њима. Немачка духивна нехармоничност, немачка једноправачност је ужас мација чудиће. Згледајте у чисту имена из токо да кажемо једнога раздобља од стотинак година: песник Хелдерлин је полудео; песник Аенеу полудео; Хофман, романије, полудео; Комрад Мајер новелист полудео; Ниче хилософ и песник полудео; Роберт Шуман, музичар полудео; Хуго Волф музичар полудео. Песник Клајст се убио философ и песник Вајнишер се убио. Штедеци цвајг диван есејист се убио. Погледајте даље германске мордијне и англо-германске мордијне. Ибсен је врло велики песник и уметник али је сигурно комплетан манијак, као и његов Брандес и његов Пер Гинт. Данаш Киркегор је кроз модерну философију егзистенијализму заједно са немачком и запад Европе био је и мислилац и песник аутентични и аутентични манијак. Шведски Стримберг са свим близу генијалности, такође манијак, Кол Јиглеза Свифт је полудео, а Џиглонир је узео задатак да буде реалист и ~~сумњиви~~ сушта памет на најтежем месту, међу самим парадоксима. Да опет добијемо везу са Немцима, да поменемо Томаса Мана, не највећег артиста у књижевности света, али извесно највећег и најснажнијег морицијанског ствараоца — што каже Томас Ман: Нема великог уметника у коме не би било злочинскога или пулога у синими импулса. Фаустовство: сича и вога, а изнад њих вечита сумња и зато почињко ~~или-или~~ или победа или пропаст, или реализам или ~~реалистичност~~ опојност и поезија. Неман гише као охочија, Неман гише као крвник, Неман гише као романтик, као песник. Das Volk der Dichter und der Denker, зају Немци зај свој народ.

Тријест још да подаду: das Volk der Musiker, а нешто да одузму од категорије поета ако Гетеа изузмемо као усамљени врх, као надврх нека буде по немачки, али су сем песника, музичара и философа родили и надпакао. Неман али су зато сем надпоезије Гетеове родили и надпакао. Хитлера оне његове величаке који су се уз позијку или-или тровали као папови и онај ужас, что вешање тринаесторице љули од ранга од којих су неки до Хитлера били

узор-људи, вешање иза затворених врата у дворани на трима вешенима ако бисе
уже уморило или згрошило, и суђени и вешани од түђинана судија и целата. Тома

Маку у своме роману доктор Фауст парофразирао је на једном mestu библиски текс-

Стратис је пасти у руке живог Бога, и казао Страшно је пасти у руке түђинана.
мислећи да говори литератури

А се то због или-или. Хитлер је ~~свако~~ казао: "или

ћу бити господар света, или ћу у пропасти понући ^{try} собом и сву Немачку. Не-

мачки се или-или каже: ~~entweder - oder~~, ^е било је ~~oder~~. А Хегел ^{on} је

поставио пантохратора државу: цензура од неме до неба. А ~~ниче~~ је поставил

био здрав центар својој философији: култура и израђем отмен живот па му је то

то било недовољно зашићено и убојно и поставил је пантохратора надчовека, у

основи варварина и зночиња. А Шопенгауер у глажном своме делу Die Welt als

Wille und Vorstellung, шта је извојевао. То да није врховни господар интелект,

нега воља. Воља води, носи заповеда, интелект је слуга њеј. С једне стране

свет је само претства, дакле инузија, а с друге стране свет је ект и процес

воље. А немачка воља, то је надвоља. Пиче је после још надрас ^{тас} тао надснагу и

наднепоту Шопенхауерова стица.

Иако ^з један велики Немац велики мислилац још већи

поет, Немац од пете до главе од негове до кристализане мисли захтево је, можда

заморао из свога генија, антигерманскија немачкој тези: Не или-или не дивергенија,

нега конвергенија нега хармонија. Тада Немац је био, јесте и данас, и у неком

смислу, не можда тек и бити светлост света, а чове се Волфганг Гете, или, ако

тако водите са додатком који је оријашу додао лиципутански кнез лиципутанске

државине Волфганг фон Гете. Тада Немац, као да је Грк, имао је стапну и страсну

чежњу за хармонијом, са свима својим светлим и тамним енергијама ушао у борбу

да нађе — не систем, није као мислилац био философ, не идеју, није као поет био

идеалист, него да нађе закон, онај један закон који ће понети хармонију, ^{светски}

хармонију. Гете је донео појам и сања о остварењу светске књижевности, и ве-
^{ни}

да ће једном и бити остварен. Гете је тражио широку светски генерализацију

у смислу светске општег прогресивног процеса. Гете је у студијама својим

у уметностима својој тражио измирења, тражио да у борбама буде и одрипавања и

шавања — entzücken solst da, entzücken, стоји у Фаусту — само да исход борбе буде

адемент да настане хармонија. Гете је као мислилац и као поет жељео да он
могле наћи онај један општи закон у процесу формирања и трансформирања у про-
цесу мењања и метаморфозе који би закон важио за аморгански свет, речимо за кри-
стале па за органски свет сваки и најзад и за ментални свет у човеку. Име у
другом делу Фауста место где се каже: свеједно што се тамо у природи кристализује то се овде у друштву организује, свуда.

Како треба сваким кратко говорити, казати, шта је била основина Гетеова погледа на свет на свет који се једнако мења. Посто напоменемо да је Гете био коренито човек земље човек чуда човек пластике и ~~певача~~ напоменемо да је имао их бим сји ирдишер Менх и пошто напоменемо да је имао снажно осећање природе, можемо свопштити основину његова гледишта о свету и човеку. Природе са свим што је у њој, то је једна целина. У ту целину спада и човек, дајда човек као појава и човек као продуктивна егзистенција истоветан је са природом. У основину је Гете као мислилац и као песник разрађивао према потреби и према искуствима и постављао разне гледиште с обзиром на човечји живот. Речимо и највишу човекову продуктивност стваралаштво уметност битно је везиво за природу. Није волео ни абстрактне идеје, а камо ли догме али је скоро јутито догматички ~~все~~ казао и написао: Како то да људи не разумеју да је како у природи истоветно тако у уметности један једна иста важна и суштанска операција, обликовање, des Gestalten. Та је то онда мало развио: А кад кажем: обликовање мислим на реалност на пластичан облик у простору, иначе не на идеју, на неки систем или теорему или философему. Мислим на облик, на формирање и преформирање обликовање и преобличавање, и у природи, и у човекову раду и стварању. То су метаморфозе. У природи метаморфизе су прогресивни процес у човекову раду и стварању ~~из којег~~ ^{из којег} уз рад и стварање човек пролази кроз метаморфозе, и то је тако истоветно наши у природи прогресивни процес. Природа обликује и врсте и појелице, човек обликује личност. Природа ствара генија, гениј остварује личност највишег реда. Казујући изразно општено и на много места у прози и стиху то што смо ми сад казали укратко, Гете сваки час изменава мишљу и гледиштем, (Сваки час суди добром чистом симболом.) да пример да је изградња личност супрематички задатак и достизање човеково да је личност важнија од уметничког дела.

Потврдио је то Гете реално и пластично, како је увек вољео да се говори и ради
~~доказом~~ свим величим и трајним запосом за енглескога песника лорда Бајрона,
који је био велики песник јак песник, али можда јача и већа личност. Доиста,
доказовите из омога света Бајрона сместа ће рашчистити терен разгњити савремена
ке песнике који су по поетичности по мукамости били снажнији од њега. Остане
он сам, и ви не можете да ~~се~~ ^{још} и тек затим ~~да~~ га читате. Заборе-
вите за то време и Шелија и Кијтса и Вордсворда. Има право Гете: уметничко
дело држе у трајању људи, личност држи сама природа. Она је створила Бајрона,
врашкога немачкога Бајрона, коме нису одолевали ни људи ни жеме, не одолевају
ни данас. За годину дана, три нове биографије, и једна књига избора из дела. За
то време Шели и Кијтс су добили по једну књигу, Вордсворт у философском час-
пису, ~~Фауст~~ свега једну расправу. Је ли Вордсворт био ~~други~~ философ у
смислу природне философије? Да се вратимо теми и Гетеу. Говорио је Гете о
стварању уметничкога дела ово: У сваком човеку, зато што је човек део природе,
ради стапао природни процес, и само у вези с тим процесом ~~ради~~ човек свој
обавља уметник процес стварања уметничкога дела, тако да је свако уметничко
дело и природно дело. Ту зависност уметничкога дела од сарадње природне и
природнога, казао је Гете овом сликом, врло пластичном, мало икада и на пластиче-
ном по немачком укусу. Шта је песма? У ствари ништа. То је свега један паљубац
упунјен свету. А од паљупца не долазе дечији. Природа, дакле, и природно, то је же-
вотни ~~услов~~ услов за пластику и стварност, свуда, свакад. У другоме делу ~~Фау-~~
~~ста~~ у лабораторији Нифисто малгледа и прати шта се дешава у ~~некој~~ Фиоли
у којој се мека мешавина кува и згушњава, и треба да из ње изведе човек. Најзад
се из фиоле ијави ће човек него хомуникулус. Јади створ без оне ~~флаше~~ не
може да макне, и како сам каже, једнако постаје, али никако да постане. То јесто
као и горе што је речено, без учешћа природнога процеса не може постати ~~ништа~~
живо, пластично, продуктивно, са правом на живот.

Дакле још ће човек истоветовао је Гете Бога са
природом. Познато је Спинозаје писао *Dico deum natura*, дакле Бог, што и природа.
Гете је вољео Спинозу читати га, али није био њиме ни вођен, ни заинтересован, кад је од

своје стране говорио и писао *Jott-Natur*. Гете није трпео никакав сис-
там, њему нико требао па ни Спиноза. Нема у делу и неизбе-
нога Аристотела, а и ка почетнички философ Талес, јер су и његови сарад-
ници први ~~занемарили~~ ~~богове~~ прешли на искуства у природи и на посматрање при-
родне сарадње у занатима људским. У ствари философскога гледања на две чиње-
нице: природа, Бог, треба можда ^{има} поменутим двоје: Хиндуска Философија, теомонистич-
ки гледајући на ствар, каже: Има јединачно постојање Бога и зато нема места
посебној егзистенцији природе; Бог је природа и космос, то је чувени хиндуски
акосмизам. А физиомонистичко гледање на ствар, куда спада и Спиноза, овако по-
ставља релацију. Има јединачно постојање природе, и зато нема места посебној

егзистенцији Бога: природа је Бог, ако хоћете, можете је називати Богом.

Гете је природа заједно са Богом и човеком, ~~и~~ мучила човека ради, туче
микрокозма ради, као и нашег владиту Рада. Какво је место човека у природи?
ко је човек и зашто је човек у природи. У *Фаусту*, и другде, рецимо у роману
Die Wahlverwandtschaften, афинитети по избору, Гете је своју лучу микрокозма
израдио боље од Владике Рада, да је Владике на томе проблему није могао
избегти религијске елементе, тако је Гете на томе поску ^{погрешио} своју основну по-
ставку да осложи. То јест, кад смо казали природа, и кад смо казали природе је
једна целина, још нисмо казали да шта све има у тој целини; и нисмо казали да
можда има нешто ~~које иначе није~~ о чему се не зна јасно да чи иде у онај један
општи закон који треба да је један за ^{Све више} ~~апсолутно~~ све, а ако и да онда како иде.

Гете није успео да постави тај један општи закон за све органско, неорганско
и ментално, али је постепено, морао да природи дода дух, и све више и више да
верује да у природи има демонских сила чије функције су моћне и тврдак.

У врсту сукоба, Гете је јуначки сусретао, и у своме великом делу у стиху и у
прози, увек хармонично решавао. Немци савременици Гтеови нису се много одушев-
љавали, што се Фауст завршава хармонично, што Тасо не полуђи, што Ифигенија,

Пријатељ Орестов Лилој стишају Ореста, и шта, уопште сваки мушкарац-јунак у
Гетеовим драмама добије у неком другом лицу врсту кочице. Ген од Берлихин-
тек гена је врло ватрем и бесам, али ~~кој~~ Вајслинген од једног расхлади: За не зме

Знам, али ми мушкини се тако пошашамо као да смо увек примијени. Гете је дуго

бримена избегавао у својим делима реч дух у метафизичком смислу — скоро не смејем да се посљужим том речју, јер Гете никакву метафизику није признавао —

а кад је су дух и симболи у другоме делу Фауста, овладали и онда је налазио места и прилике да природу помене у непоколебљиво истоме смислу: Хотулту и Маркусу да је пропуштају да ће бити филозоф јер ће говорити: Цркве! вријед! Свјету ви се вратиши, шта докрију значи што је хобит на земљи.

Гете Кад је мајзад капитулирао пред духом и демонским силама учинио је и то хармонично и као песник и као мислилац стварајачка моћ човекова, твораштво куче хармоније микрокосма везује природу и дух, опет је ту хармонија целине.

Борбе Гетеове око тих проблема, око питања како реалистичким начином објединити свет, и процес у свету који једнако пролази кроз метаморфозе, борбе те су биле у Гетеу упорне и доживотне. Сам Гете пронао је на том послу кроз небројено и значајне метаморфозе. Те метаморфозе и чине оно величествено што се зове, како је Гете изградио своју личност, како и не је умро дириговати пун и достојан живот. Било је манаксвање, било опаснијих мамаца демоније у свету, али је Гете остајао реалист, и до краја одбацивао и апстрактне опште идеје, и романтизам, и среће морбидно и ирационално, а нарочито поетску интровертиост, поете који губе везу са природом и са људствима у природи и међу људима. Борбе у Гетеу, и оне које се односише на проблеме света, и оне које се односише на решавање проблема у његовим делима, биле су жестоке јер је Гете рођен веома осећљив, и, јер је у први мах по-^{тно некаквим} реагирао на све муњевито и једноправачки. Сам тога детињство његово у Франкфурту није текко хармонично, а студентске године у Љипшигу и затим у Штрасбургу давале су за право онома који су говорили: И страшан је, и неодољиво мио демони су у њему. За детињства Гетеова десио се страшан земљотрес у Лисабону: личко је изјавио да онда више не верује у Бога. У кући ишао је станов по политички раздор између оца и dela. Гете је био за превласт Аустрије и Марије Терезије, а отап за превласт Пруске и Фридриха великога. Отап Гетеов био је чудак, двапут старији који је Гетеова мајка па је

и ту стадно шкрипало, и Гете изгубио веру у породину и домаћи склад и тој скепси оставио веру до краја. Познато је у породични живот није умео да унесе хармонију. Гете је био и оставио изпрашит бивас прави одјуд сваке недеље по три дана а сваки дан по неколико сата бутао као камен одбијао да приме посете или иде у посете. Једаред је дрекнуо: *Ако морам некога да скушам нека говори прости, кратко и јасно јер проблематичнога имам доста у само-ме себи.* ако се даду тумачити и његови односи према женама. Чудан је био и страст је убеда гомити га до жудите и беснила. Али затим, или страст утолити, или зграбити страст у шаке и бежети. Чуда је и чекао да у љубави утише име. И својој аутобиографији, дивноме делу које би требало што пре превести (наслов је *Dichtung und Wahrheit*,) описао је растањак од Фридерике Брион, коју је много волео али ипак спремио ~~женском~~ и кад је Фридерика отишла, каже Гете: *Од ове Мирисе, ће вера, јако је јака, сличној подје Карлар-Сестрији.* Осетио сам да ми је много лакше! Умео је младу девојку па природном закону бескрајно волети, али друге компликације и проблеме ниједозвољавао. Отуда вељда типови младих девојака у његову делу дивно су обрађени: топло уметнички приказани. Женски род ~~женске~~ дубоко је ценио као род матера великих сарадњица природе у процесу света. Тако је дошло да *фауста* свога врло мушку радбу заврши познатим ускликом у славу жене *Das ist die Wölfe die sieht was kein ander*. ~~може~~ се ~~пак~~ се живео је пак у чувионом *Goethehaus* - у Вајмару у кониубинату са служавком Христијаном Вулпијус, из велики скандал падине, већа се с њом кад је син ~~Аугуст~~ био већ седамнаест година стар и изазвао у Вајмару једног скандал: јер ко ће ону коју су сви звали *die Vulpis*, звати ~~сарађе~~ ^{сарађе} го-сподом фон Гете или је примити у кућу. Наравно, Гете је импозирао себе варошици једарел за свагда и окретао глуве уши свему што је Вајмар причао и глас-но мислио. Имео је доста проблематике у себи. Непо због проблематике чешко-
и пак вељда и због живота као таквог, казао је једном већ стар Екремену. Говори се много о моме срећном и олимпском животу. Нећу се изјити на свој живот. Али ако бих у свем дугом свом животу хтео да срачунам срећне dame, једва да ~~би~~ изам-
ди око шест недеља. А мислио је вељда при том у себи, трпајући можда и Еурпана
у гомину питача о срећном: *Die Durchschnittsdame Kaffee* - то му је била уобичајена ре-

питају о срећи, а не знају да је задатак човека да израши личност да ~~добрим~~
кроз ~~нис~~ добру ~~племениту~~ личност. Има Гете једну хирску песму која ~~не~~
почиње овако:

*Edel sei der Menschen,
Kilfreich und gut ...*

Шта је то? Буквар? Да је неко други писао те стихове, било би буквар у Гетеовој песми то см кроши само од нечега песника казани, не крињивим речима, него реалистичким стилом: казани да је племенитост поезија живота, племенита личност херојства и, ако баш ми разбити и срећа. У овој познао је Гете у своме животу једну ретко племениту личност и посркао уз њу неколико тренутака чудољубље и поклонијши се пред том племенимом личношћу био и сам така прве среће,

племенит као ретко када. Реч је о песнику Шилеру. Шилер је такође живео у Вајмару, док није прешао у Јену као професор философије. Али како је Јена била близу Вајмара, долазио је Шилер и вајмар, а по разним поводима Гете ишао често у Јену. Али. Професор философије претставио је апстрактних идеја — за Гетеа, првена крпа. Затим, писан екстремно романтичне драме Разбојници, сиромах Шилер је био још једарел првена крпа пред очима Гетеовим. Како је Гете умео да буде затворен и умео да буде равнодушан и умео да буде хладан, он је углавном ињоровао Шилера — гридио брутално Разбојнике — онемогућавао сваки ближи додир са Шилером. Шилер, сасвим друкчији човек, тражио је Гетеа, жељео Гетеа под његовом није патио због Гетеа док патију није племенишћу метаморфозирао, метаморфозирана просто природним начином, што би рекао Гете, али што после није више могао рећи. Мучни проблем Шилеров је био у томе што је Гете био већи, мочнији, крилатији песник. Писао је Шилер једарел јелином пријатељу искрено: Тако човек који се зове Гете просто ми стоји на путу. Он се свачим успева лако и брзо, док је код мене до успеха и неко подање и далеко. Али, ево, тај Шилер се одушевљава Гетејом поезијом, воли Гетеа, каже о њему: Он је гениј од темена до пета. Једном, враћали су се са неком зборазаједно и раздвојени. Шилер умијат мек одан превари Гетеа да уђе у његов стај. Учврстила је ситуацију Шилерову жену коју је Гете десет година старији и од Шилера, знао као младу девојчину, а млада девојчица је код Гетеа била и остала рано.

заслуга. Гаспричao се Гете извадио оловку и хартију — био је одличан пратач и стас Шилеру излагати шта ради и шта јевећ урадио на својој расправи о метаморфозама биљака. Шилер слуша и схвата и мило му је, и у једном тренутку кликне: У основи чешћи прости генијанска идеја. Каква идеја — закрепти Гете (Хердер је за њега говорио: Ако дечко занесе вас духовитошћу и начом, или закрепти чим му се нешто неугодно испречи.) Није то никаква идеја, господине. То је искуство, стварност, моје искуство у природи и у животу. Шилер учтиво доказује да искуства најзад регулирају у идејама. Гете крепти. Умачо се мису посвађани. Дошао је затим себи Шилерова у Јену, посете његове оданде Рајмару срдачна молба да Гете буде сарадник у његову, Шилерову часопису под митолошким називом *Die Horen*. Гете је постао сарадник, и пријатељска и све пријатељскија писма су даље утврђивала однос. Дошао је онда велики момент у Гетеову животу, пут у Италију, и синима можда најсилнија по ефектима метаморфоза у Гетеову бићу. Треба овде уметнути једну фаталну прту у Гетеову животу: црта зове падањка. Отишао из пеленке Франкfurта, и дошао да живи и умре у још страшнијој паламци Вајмару. Дилипутнска држава, у главном граду Вајмару, становника, војска броји 6000 људи и нијелан топ — Гете се после бригу и о позоришту и о тритирима и о топовима — ве сплетаке око двора и ван двора, море Путовања Гетеа су била: Вајмар, неки педаљ даље у Јену, па опет у Вајмар и, од времена на време, малчише даље у Карлсбад и Маријенбад, куда је унук механије, добро јешни и прилично жедни Волфганг Гете, први министар у Вајмару, ишао телесне области која је ради рестаурације, у природном процесу, врло важне областима — познат под стручним именом: абдомен, а под обичним именом: прева бубрези. Одједарах Италија. Медитеран јужно сунце и особитасветлост, уметност, трагови најлепше савремене, али и ћесте, диктице од Маркса до Штада. Културни и класични препорода, вратио се Гете крилат, препум плавоваза саварање, донео готова Таса и прерађену у класичном духу Џигенију. А Вајмар — све то касо тело у шарена врата. Џиро Букнер и Француска револуција. Гете је дрзео рат и револуције, мрзео свако насиље и неред. Обузето га је однос чинило му се да као песник и уметник нема више шта да ради, и реши да се потпуно преда науци, чисто научној обради свога основнога гледишта о

природи и човеку у природи. У тај кобни час се помања Шилер. Моли преклиње песника да се врати своме правоме позиву, нарочито да ни часа не запушта Fay^{стадо}. Репитује пред Гетеом пасусе из Фауста, моли га да му читају сцене, и саопштава планове за даљи развој великога лека. Гете је доживео велико искуство, редак доживљај у природном процесу, али богме и у неком неприродном процесу. Он је боко узбуђен, он улази у неочекивану метаморфозу, каже Шилеру: Ви сте ми вратили младост, ви сте вратили песника у мене. Опет су попетала писма, исто срдачна и племенита се обадве стране. Гете у једном писму, каже: Кад вар дође бесана моћ мислеће о Фаусту, и кажите ми шта бисте желели и тражили од тога дела као целине; и будите тако први пророк за интерпретацију мојих снова. Шилер ће одговорити, не да би вратио мило зидраго у спору од некада него искрено топло и племенито прегнути да поправи Гетеов сам о искључивом обухвашању свега природом. Казао је Шилер у закључку писма: И тако, једном речју, она што би имало да се тражи очекује од вашега Фауста јесте и философско и поетско. Можете ли окретати и увртати колико год хоћете, природа нашега предмета у Фаусту најжеље вам философски обраду, и имагинација ваша ће бити приморана да се покори у служби апстрактне идеје. Како Шилер рече, тако се и збично и морално збити. Гетеова удвише упрошћена песнички генерализана поставка о природи, и само природном, морале је у метаморфозу. Да изведем онда да стих изврши га једног енглеског песника чије је име:

Иже он у једној песми:

У Фаусту имамо човека, жаравио и човечанство, са свим што чини процесе природе у човеку, али имамо и све активности духа. Сублимио дтвердјаштво Гетеово, и мислијачко и поетско, везало је то двоје уједно тако, да га нико и ништа развезати не може. Јесрећни Шилер је умро 1805-е, стар свега 45 година. Гете је изумрук, али имамо да га преживи пуних 27 година.

Пред лившим случајем који се зове Гете-Шилер, пред скучадим који је затресао чврсту зграду Гетеова убеђења, вредно је запитати се шта, Када даишња наука о Гетеовој чувеној поставци: природа је целина, човек њен део,

и све што човек ради и ствара подлежи једном општем закону који је закон промене процеса. Имали у тој поставци основице егзактне науке и у њој неког вопримоса егзактној науци, или је то песничко интуирање од велике ~~важности~~
Разговарала сам са мошим физичарем ~~и биологом~~ и писала једном професору на ~~сопствену~~ природњаку по струни, психологу по особитом дару. Зната сам да ће ми одговорити, јер ми је и раније много пута помогао, помогао ми да прођем кроз метаморфозу која је учинила да је вредно било да живим свој живот. (Не спада овамо ~~и~~ стриктно ~~али~~ Гете би одобрио уметак о стварању личности — уметак да кажем ово: то што сам међу људима упознала најдлеменитије, све је ~~био~~ професор ~~университета.~~)

А сад матраг на ствар. Наш научник ми рече: не може бити речи о науци. Гете није изразио никакву теорију о природи, није систематизао законе природе. Али, ~~је он~~ песнички интуирао једно генијално схватање о природи као целини и не заборавио пре скоро сто седамдесет година! А професор са стране високе школе ми је одговорио: "Нити је Гете природни философ, нити наша наука може његову поставку уврстити у ред наших ~~последњих~~ тачака. Али као генијално схватање света, научно просто и одређено речено, поставка његова је важна ~~модерна~~, и у будућности постаће ~~да~~ мажда још важнија. Данас се ~~да~~ томе ради: матраг у природу, али са савршеним познавањем законе и процеса природе." На се професор у писму исмејао: не заборавите да је Гете с поносом презирao математику, и да је није знао! Можда сте читали о његову њутом нападу на сиротог мртвог ~~бутна~~, зато што је бута, он у ~~пр~~ другој крајности, замемаривао историско и развојно и чисто математички обраћајући механизовање природне законе.... после професора и научника покуша човек и сам да покупи нешто знања, и сећања из штива, вези са проблемом: природа и човек у природи. Некада, ~~и~~ знам када човек је доиста био део природе и ~~и~~ најконкремтнијем смислу као и његова овна, потпуно неиндивидуализан, без личности, несвесан природе. То је вељда, трајало мање или више тако све до најстаријих грчких мислилаца, који су почели да ухваће природу, да кажемо, научнички, некако научнички. Та је дошао Платон, и с њим одвајање субјективних вредности од појаве у природи. ~~Платон~~ издваја свест из природе, поставља дух сасвим одређено на природу. ~~Облашћ~~ идеја је за њега посебна реалност. Наш је ~~Чегов~~ у ~~Лучи микрокосма~~ ~~платон~~; идеје се свијетљају у ~~наднебесју~~. Платоново учење је имало жилав живот, ~~живел~~

и још живи урелигијама и философијама. Од Платона иде корен руализму: материја- дух па плот и дух, па анатома плоти па учење Чамихово, па хришћанства у време хришћанства, јерес манихејска која, прикривено, и даље живи на све стране. Нете брије манихејство једним стихом

Ein Blick auf die Vergader - Gedanke nach der Begegnung.

То је природно закон који важи од кристала чије се честице залубљено приљубљују уз конак или штапић, у облик кристала, па преко ^{ноге} алга без очију и свести које страсно пузaju уз стакло за сунчевом светлошћу, па до Гетеове лирске песмице о ружини која се не да боде прети ^{или} најзад пристаје да буде откинута. Шта имамо даље у смислу природе материје, човека? Већ је стари римски песник Дукреције одвојен дух, односно душу ~~све~~ кратко у материју, расејао душу свуда по материји, казао да смрт није ништа друго до метаморфоза, природна смрт никада ^{није} ~~ни~~, смрт ~~никада~~ није ништа не треба је се бојати. Гете у својем роману Страдање младога Вертера каже нешто свесим стично поетички јаче први пут ^{у свему} у римску поезију појам бескрајности у материји и пијам бесмртности са материјом. Гете у своме роману Страдање младога Вертера, каже о смрти ^{Лукреције} само са више несвесије са јачом ^{на учења Вертера} поезијом, каже ^{да} непосредно пре то што ће извршити самоуоиство: *Der Tod, das Grab! ich verstehe diese Worte nicht! Wie werden wir wiedersehen, Lotte!* ^и али на другом месту, чули смо већ казао је да се биће, природно биће не да смрвiti никада. Живот је вечан а већност чине промене, метаморфозе. Кимаће право професор са стране: Данас је су научио себи више и више, ^и поглед на свет гетеовски: човек се утапа у природу само са све савршенијим познавањем природних законова и процеса. Можда се иде пропаљаску оног гетеовског јединог закона који би важио за органско, ^{анорганско} и ментално. Гете је чешнуо за тим законом као за обећаном земљом, ^{популарно} го у свејим устима, изразиво у свемог тога ^{како} судова и пророчења, пророчења стварије ^{или} али га није прошао. Можда га и нема. А можда је генији ^(а неки то суји и вакови чуда, испадију пропаљасак) и обични људи умиру негде успут својих чежби активности, надања, У томе је би мајка највеће страдање великих људи: измиче им нешто што они својим силама ^{претражи} било да могу поменити. Резигнирај, ^и изневај се. — речи су Гетеове. На једном

месту, у првоме делу фауста, фауст пиши као најобичнији страдањник да му судије испунича бина, или бог, неко / ниједну жељу, нијерну nicht eiam Wünsch nicht einzu!

Страдање је један од великих Гетеових проблема у изградњи личности човека, нарочито генијалног човека. Тада је у младости написао Страдања младог

Рертера тајо искрено и човечно, тако непосредно желимају како мозга никада више није писао. он је свет у освојио поезијом страдања у Рертеру. и затим,

покушао је метаморфозу и дисциплину Хтео је јунака, трагичног јунака у судбину, за чисто класичном смислу, јунака који срћа у који паре, који нешто испашта, али који као бог не страда, неуме страдати—уостаком као ни природа што не

уме страдати. Фауст је између другога требао и то да уметнички оствари. Гете је дugo водио развој своје замисли тако да фауст ни у једној својој природи ни више ни нижој, ни као фауст ни као Мефисто, не страда. Гете је имао у

од тих божанских атрибута: био је тврд, божански себичан, умео бити равносјед, као природа, као неки велики брдо. Признавао је дугу само чежње и неиспуњене жеље. На пјару и страдању.

Wer den Schmerz nicht kennt,
Der weiss nicht was ich Leide!

Искорин Служе што исписао реч страдање. он није волео трагедију, писао против

ње мислио да никада не може ни сачинити трагедију, па је под главно своје дело свој фауста, својом руком исписао трагедија. Фауст страда

у првоме делу, Мефисто у другоме демонизује је у свету, или над светом има топло појава које он непознаје, и боји се, не зна куда забрањену му је стасена, затекла мужа; не зато што не уме да страда бади је, тричев. За њега нема казне покајања скрушености. Како је страшно биће које не уме да страда! За чинку природу у човеку нема метаморфозе! Фауст духовна природа у човеку, виши тоби

он ће проћи кроз све страдање метаморфозе да најзад дође до оне која

уме довршава личност. Сав се природом и људима, сав у реализму и стваријали

живота фауст сматра дужношћу што му дан домесе исушује мочари да би и

зар стенске за луде и кад један одводни ров добро профумационо иште фауст ће известити

и да је тада тренутак среће који зар да може да траје вечно. Завистише

метаморфоза од оне готске собе у првоме делу фауста где фауст и ђавола

прима у ортакуку да би ~~измешајо~~ могао да се служи где место свакога аргуме~~нта по позивни рокије ја ходи~~ па до одводнога грофа који усрћава. ~~да је~~

~~сврхости до другога природе у човеку сарада чесане душеве се измирује~~ са чистотом из ортака. да Фауст је дивак ~~истине~~ потресан мит човечанства.

~~У томе миту~~ ~~јесте је сваки отпорност и сопствене упернуједан.~~

~~Све је лико страдање пуно радости и погаса.~~ То је страдање старога ~~који споми чакојаја.~~

~~Вертера~~ то је јединствен доживљај чисте хармоничне симпатије човека ~~запада~~ ~~јаке чистоте чистога забоја алиога~~ ~~чака веома~~ ~~Бургтеатра~~ ~~Бургтеатра~~ према човеку ~~Феликса~~ ~~јесте за~~ ~~који је чисто чисто~~ ~~Бајрона~~. Чудна потреса из историја — сва од поезије — могао би је обрадити Томас Ман, који је ушао у ~~бес~~ текке задатке да фиксира личности великих, једнога Гетеа, једнога Ничеа, а ~~све~~ ~~ти~~ ~~јамсе да~~ ~~бедови и чистоти и судбина~~ ~~Рихарда Вагнера~~ и ода у аутобиографији ~~ји~~ ~~и чака~~ ~~Виле Јоцум~~ ~~који је~~ ~~сопствен~~ ~~сопствен~~ ~~автобиографије~~ ~~сопствен~~ ~~мана.~~

~~Све је лико страдање пуно радости и погаса.~~ Пресејамо на ~~верти~~ ~~сопствене~~ ~~два~~ ~~горда~~ ~~Чемпа~~ ~~два~~ ~~Чемпа~~ који нису вољни ни митарђе ни сузе, ни ројментику. Гете је писао: *Aller Leiden hat etwas Gottliches. A* ~~и~~ ~~који~~ *Es ist Sache der Bangordnung wie tief einer Leidens Kanz.*

Како једна енглеска посновина: У свакој кући ~~у~~ има у орману сабљаст. Бикаје скривена сабљаст и у кући Гетеа; то је била демонлемом његов, ~~демон~~ пре свега, па онда и демон природе. Гете је ~~желео~~ ~~сопствен~~ ~~сопствен~~ ~~мој~~ мојој природи нема иначега демонскога, али је ужасно подлежем демонији. Није ~~било~~ та признавају обе поче истинито, искрено. Борио се Гете са демоном у себи некога века! нико не зна се каквим се анђелом је борим, и шта све имам да ~~сабљада~~ ~~личности~~ док придукујем оно што продукујем. А поднегао је ситној демонској ~~најлону~~ ~~Бајрона~~. О поезији Бајромовој ~~не~~ говори много, али о личности Бајромовој каже заносно чешљиву реч: *Но ту личност буде могао приказати, фиксирати, може да сматрати великом човеком.* Гете и Бајрон се никада ~~ни~~ нису видели. Гете није путовао, Бајрон је живео далеко, у Италији, обоји су у природи и нај природом, имали увек много профчела и компликација. Гете је био 39 дакле окружно говорећи четрдесет година старији од Бајрона. Гете је дакле имао да жури да доврши ~~Фауста~~, а Бајром је скучио смрт и измишљао ~~да~~ са неквом авантуром да изаде и тај акт свајга живота. Гете је чезио за ~~Бајро~~

Бајроном, ~~који~~ за сином, ~~и~~ у другоме делу Фауста си га ~~и~~ родио ~~се~~ и изгубио.
Фауст и као мртвим Бајроном, Фуоријоном испевао тугованку пуну ~~разних~~
 визија о јединственом створу који је био Бајрон, ~~и~~ чекња некога свеста
~~у оно доба па и данас.~~ ~~и~~ ~~чак~~ ~~демонска~~ ~~личност~~ којака ~~храброст~~ да
~~живи~~ ~~са~~ ~~својим~~ ~~демоном.~~ Понајвеће је чар у природи и у духу. Бајрон је осло-
~~жавао~~ сваку ~~метаморфозу~~ ~~и~~ авантуром, ~~и~~ ~~иским~~ ~~задатком.~~ Од времена
 на време бивао је мушкарац и херој по свима правилима племенитости. ~~Дар~~ ~~Бајрон~~
 је ~~тако~~ ~~Грчкој~~, која се борила за слободу, био је све његово имење, велико стрпљење
 са догађајима ~~који~~ ~~тешка~~ болест и изјед ~~која~~ ~~затрава~~ ~~А из~~ ~~Тесеова~~ ~~ликар~~ ~~оклопна~~ ~~која~~ ~~затрава~~ ~~обу~~ ~~оклосост.~~ ~~Всекада~~ ~~помоћи~~ ~~у~~ ~~нечистоти~~ ~~и~~ ~~слату~~ ~~у~~ ~~самоћи~~ ~~и~~ ~~је~~ ~~љубима~~ ~~с~~ ~~којима~~ ~~се~~ ~~је~~
~~и~~ ~~спретније~~ ~~за~~ ~~изјучнији~~ ~~и~~ ~~у~~ ~~стевову~~ ~~животу~~ једна тешкотност која
 се такође може довести у везу са Бајроновом стиком инкарнацијом у ~~шадију~~
Фуоријону у другоме делу Фаусте. Гете је ~~и~~ имао сина једног који је
 у смрту био мајка: ~~и~~ ~~дјералас~~, ~~у~~ ~~доброљас~~, ~~у~~ ~~браник~~, ~~и~~ ~~реквантас.~~ ~~И~~ ~~агади~~
Стих Аугуст Гете је сам свега рано постао пијанац, ~~и~~ ~~чак~~ ~~потпуно~~ ~~сте~~
слобода ~~каквога~~ ~~заторачан~~. У једном моменту, кад се омладина немачке хистом
~~(дјераване)~~ ~~у~~ ~~добровољачке~~ ~~чете~~, пожео је да пође
 дизајн против Наполеонове сице, ~~у~~ ~~добровољачке~~ ~~чете~~, ~~тако~~ ~~да~~ ~~бујут~~
 у бој и Аугуст Гете, који је мрзео рат, спречио је то. ~~и~~ ~~Бујуст~~ ~~износ~~ ~~поми-~~
~~жем~~ ~~потсмећ~~ ~~трада~~ ~~уватио~~ ~~се~~ ~~у~~ ~~изопа~~ ~~Ченош~~ ~~важе~~ ~~врсте~~ ~~виме~~ ~~и~~ ~~ико~~
~~и~~ ~~имел~~ Умиро је млађ. Гете је сакримио и преливео и сина. ~~и~~ ~~У~~ ~~Фаусту~~, ~~и~~ ~~даје~~
Хаусту сине каквога је себи жећео.

У године 1820-е штампао је Бајрон своју драму Марио ~~и~~ ~~из~~ ~~книгу~~
Фацијеро, ~~и~~ ~~импримио~~ ~~књигу~~ ~~и~~ ~~писмо~~ ~~сопственим~~ ~~да~~ ~~их~~ ~~пошије~~ Гетеу. ~~На~~ је ~~књигу~~ ~~не~~
 послао, а писмо задржао. ~~и~~ Гете је то писмо добио тек године 29-те, пет година
 после Бајронове смрти. Бајрон је вероватно задржао писмо због незгодне ~~сопствене~~
 садржине која му се тешко је знати како ~~којој~~ ћули омака у свечаном мо-
 менту. ~~и~~ ~~Бајрон:~~ Када год пишем прозу, мени необуздане речи истрча-
 вају. И заиста изнебуха ово: ~~и~~ Ви сте јединим јелиним деком у прози (Вертер)
 изазвали веће презирање живота код младих ћули ~~и~~ алузија на ~~ваше~~ самоубиства
~~и~~ која су се после Гетеова романа јављала ~~и~~ него сва дела енглеске ~~и~~
школе ~~свих~~ ~~напред~~.

поезије, свих времена... И ја доиставерујем да је Вертер више људи ~~који~~ чишио
вота него и сам Наполеон сам кад је Наполеон то чинио по професији својој."
Тврди се да се Гете у том, тањом писму обрадовао, кад га је ~~напод~~ примио. Имајош
једно писамче Бајромово Гетеу, преје полазак Бајромов у Грчку. Пре тога, Бајром
је био посветио неке стихове Гетену, Гете одмах ~~захвалио~~ у стиховима. На то
је дошао одгорор Бајромов, где се писало извијава што пише у прози, јавља да
полази у Грчку и каже: "Кад се вратим иедам се да ћу доћи у Вајмар да ~~се~~
поздравим оногакоме се дивим заједно са митишкима људи." Завршило се ~~све~~
смрћу Бајрома у Мисохонгију и ~~све~~ симболском његовом смрћу у другоме делу
Фауста. Други део Фауста познато је, сав је у симболима, ~~који~~ подуша хокеју
и Фауст и Хефисто, али атмосфера је пуна духова ~~и~~ алегоричних бића ~~и~~ стихови
иешто ~~и~~ одвише барокни, пуми ладеких акузија и симбола. Сажети су ~~и~~ у догађаји,
у ствари духовни рефлекси догађаја у историји од Тројанскога рата преко сред-
њевековне немачкога царства па до мисохонгија. Фауст као Орфеј Еурилику дозве-
из доњега света Јелену, ону чепу Јелену Шпарте и Троје, и роди с њом сина Еуфор-
ријона. По темпераменту младића, по речима, по смелости и магним одлукама — то
је дух и синка Бајрома. Младић чини све оно шти плаши фауста и Јелену. Тони за-
младе девојке као повеци ~~звери~~ једину дохвата и понесе у рукама и брутално јој
говори о сласти онога што је ртето. Девојка се одједном претвори у пламен, даг-
е у ваздух нестане. Еуфорион тада смотри један најочитији крај Грчке, и неодољиво
попети, пењући се неопрезно преко окомитих стена и говорећи упраженим родите-
љима: "Морам ~~море~~ онемо морам летети, а смрт то се ~~все~~ само по себи разуме. ~~Не~~
трећи је бледаред се дигне ~~се~~ од земље глава му засија, обузме га ватра ^{Паси}
одекок увијен сагори, а остане ^{Зад} врло дуг траг светlosti, ~~засија~~ ^{Согуби}
стиховима Гетеа. Једна од најлепших елегија за умрлим песником.

Бајром је умро 1824-те, Гете је живео још осам година.

Преживео је недживео све блиско драго. Џе и матер, јединог сина Уердера, Шиле-
па, ~~и~~ жену ~~и~~ је једна Бајрома. Дошка је последња метаморфоза. Чиније ~~и~~ кутијасте
јелиоспратници која је била Гетеовакуне у Вајмару кући пуној ситних собица,
била је и једна мајушна соба и мансарди у тој соби је такорећи сам ~~и~~

Саха би ге обиша тек понекад... умро је Гете. Хајне, пишући о романтичној школи у Немачкој помињао ту и Гетеа и препричао постепено своју у Вајмару, сравнио Гетеа с Јупитром, и додао: и нехтотице сам погледао у страни ~~и~~ ^{да ли} крај њега не стоји орао с муњама у кљуну. Завршио пасуд: *La diva del vento*.
 Богоvi одлазе. Гете је умро 22 марта 1832-е. Гете је умро писао је неко други
 Зашто је сунце овога стотине. Новине целога света су биле пуне текстова о
 Гетеу. Помињане су речи које су истакнути савременици писало некад о младоме
 Песнику. Срце моје је пуни Гетеа као кап росе јутар њега сунца. — најлепши, нај-
 живљенији, најоригиналнији, најватренiji, најнеобузданiji, најискнији, најзема-
 снији од свих бића. — Крај би требао да је... Срце пуно осећања ум пламен
 дух орловских крила. — Аде вам да ће обожавате, твоје велики гениј и страхова-
 вит човек! Тако се писало. У Гетеовој кући лежао је по истински општем закону
 природе за све на свету сасушен истрошени мртав старац. Свет је овај свет
 променио, све променио, метаморфозама је живот и вечност.

Највећи тргу у Вајмару стоји споменик Гете и Шилер заједно
 на пједесталу. Гете је сијо, крупан, ~~мада~~ одређених мушких прста у липу гледа оним
 својим проникљивим очима далеко, али не као сфинкс него као ~~збогом~~ закон.

Шилер, крај њега, нижи, танак, болешљив, мало женски, љежни мушки прст у липу, и погледа
 доменце уперена у вис, вада у царство Платонових идеја. Споменик није ~~зато~~
 уметничко дело. Зар је и неко уларити у камен две велике поезије, да чеобична
~~човек~~ један редак, скоро трагично племенит олиос. Но ћу призвати да ми је
 дошла у главу успомена ироничног смисла, али, ~~мисли~~, карактеристична по чуду
 спрег Гете-Шилер. Као је Гете штампао поему Херман и Доротеја, мало ~~тако~~ и
 доста филистарски, замећу срећу немачке породице, још и у гномазним хексамет-
 ма држани — тражио је и добио од издавача — био је већ чувен и по томе да
 скупо ~~цару~~ продаје што би он рекао своје производе — добио је за оне хексамет-
 у оно доба огромној свету од хиљаду златних тамира. Забележено је Шилер као
 је то чуо, неко је продрхтао и казао само једну реч: Грозно. *Ecce Shiller.*